

Deel 5

Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Maak van mensenhandel opnieuw een prioriteit op het terrein, door de eerstelijnsdiensten het nodige personeel en middelen ter beschikking te stellen

Myria wil dat politie, magistraten en inspectiediensten over voldoende personeel en technische middelen beschikken om de strijd tegen mensenhandel efficiënter aan te pakken. Ook de eerstelijnsdiensten moeten beter worden opgeleid om slachtoffers van mensenhandel op te sporen.

Myria beveelt de federale regering aan om voldoende menselijke en financiële middelen vrij te maken en toe te kennen aan de politie- en inspectiediensten, om van de strijd tegen mensenhandel een echte prioriteit te maken, en niet alleen op papier.

Dat is een essentiële voorwaarde om de vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel op te sporen en te informeren. Die informatieplicht van de eerstelijnsdiensten kan uiteraard alleen worden nagekomen als de politie- en inspectiediensten over voldoende middelen en budgetten beschikken. Die schieten de afgelopen jaren ruimschoots tekort. Zo kunnen de politiediensten de laatste tijd bij controleacties geen bijstand meer geven aan de sociale inspectiediensten door capaciteitsgebrek. Ook de ECOSOC-teams van de inspectiedienst van RSZ hebben onvoldoende middelen. De laatste jaren wordt het personeel dat die diensten verlaat niet meer vervangen. Ook het federaal parket trekt hierover aan de alarmbel.

Aanbeveling 2: Geef meer bekendheid aan de multidisciplinaire omzendbrief inzake mensenhandel en met name de informatieplicht van de eerstelijnsdiensten

De eerstelijnsdiensten moet beter op de hoogte zijn van de multidisciplinaire omzendbrief en van hun informatieplicht. Het zou nuttig zijn daarvoor een praktisch instrument te ontwikkelen.

Myria beveelt de Interdepartementale Coördinatiecél aan een praktische tool voor de eerstelijnsdiensten te ontwikkelen, over hun plicht om vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel te informeren.

Aanbeveling 3: Bied slachtoffers van mensenhandel snel de bijstand van een advocaat

De juridische begeleiding van slachtoffers door gespecialiseerde opvangcentra is van essentieel belang. Dat helpt om het slachtoffer uit te leggen wat zijn rechten zijn en hem tijdens de strafprocedure te begeleiden (verhoren, informatie over de opvolging, ondersteuning, enz.). De centra stellen het slachtoffer ook voor om met het oog op een vordering tot schadeloosstelling zich door een advocaat te laten bijstaan. Die wordt doorgaans aangesteld wanneer de zaak zich in de eindfase bevindt: ofwel omdat het onderzoek wordt afgesloten en er een zitting voor de raadkamer is gepland voor de regeling van de rechtspleging, ofwel zelfs nog wanneer de zaak op de rol wordt gesteld. Wanneer dat nodig is, wordt de advocaat soms vroeger aangesteld (bijvoorbeeld wanneer er gedetineerden zijn en het dossier snel zal worden afgesloten).

De snelle aanstelling van een advocaat zorgt er niet alleen voor dat het slachtoffer inzage krijgt in het dossier. De onderzoeksrechter kan indien nodig dan ook om bijkomende onderzoekshandelingen worden gevraagd mocht het onderzoek onvolledig zijn gevoerd. Op die manier wordt ook vermeden dat de advocaat op de zitting van de raadkamer te horen krijgt dat het om een lijvig dossier gaat en hij dus geen tijd meer heeft om het op een behoorlijke manier in te studeren, om de belangen van het slachtoffer optimaal te kunnen behartigen. Meer in het algemeen wordt het slachtoffer zo in alle fasen van de procedure vertegenwoordigd en kan het een standpunt innemen wanneer de dader van de feiten bijvoorbeeld om een confrontatie vraagt.

Nadat een slachtoffer de mogelijkheid gekregen heeft in het slachtofferstatuut te stappen, kan een aangestelde advocaat de belangen van het slachtoffer beter behartigen bij problemen tijdens de procedure van het statuut of in de aanloop naar het proces. Het moet slachtoffers ook in staat stellen met kennis van zaken te beslissen om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen en een schadevergoeding te vragen.

Myria beveelt de gespecialiseerde opvangcentra aan om tijdig een advocaat aan te stellen voor de slachtoffers die ze begeleiden. De advocaat moet zo snel mogelijk na het inleiden van de zaak worden aangesteld. Zo'n aanstelling kan in sommige gevallen ook nuttig zijn na het eerste verhoor van het slachtoffer in het kader van het vooronderzoek. In dat verband kan worden gedacht aan een wijziging van de multidisciplinaire omzendbrief uit 2016.

Myria beveelt ook aan om voor elk slachtoffer van mensenhandel systematisch een verklaring van benadeelde persoon in te voeren om zijn rechten tijdens de strafprocedure te waarborgen.

Aanbeveling 4: Laat slachtoffers van mensenhandel voor juridische tweedelijnsbijstand in aanmerking komen tot aan het einde van de strafprocedure door het koninklijk besluit daarover aan te passen

Bij gebrek aan budgetten om advocaten te betalen, schakelen de opvangcentra voor slachtoffers advocaten in die optreden in het kader van de juridische bijstand. Het slachtoffer kan een beroep doen op een pro-Deoadvocaat als het aan de voorwaarden voldoet (als het bijvoorbeeld sociale steun krijgt, wat het geval is bij het begin van de begeleiding).

Onderzoeken naar mensenhandel zijn echter tijdrovend. Soms duurt het enkele jaren vooraleer een dossier wordt afgesloten en is de kans groot dat het slachtoffer intussen een baan heeft gevonden. Daardoor voldoet het niet langer aan de voorwaarden voor rechtsbijstand om in aanmerking te komen voor een pro-Deoadvocaat. Soms wil het ook gewoon de bladzijde omslaan of zijn er andere financiële prioriteiten.

Bovendien is het zo dat slachtoffers die recht hebben op gratis bijstand van een advocaat zolang ze geen werk hebben, niet langer in de baremaschalen vallen om in aanmerking te komen voor deze juridische bijstand zodra ze opnieuw actief zijn op de arbeidsmarkt. Dat leidt tot aanzienlijke kosten. Volgens Myria moeten slachtoffers van mensenhandel tot aan het einde van de strafrechtelijke procedure tegen de daders op kosteloze juridische bijstand kunnen rekenen.

Bij aanvang van de procedure zitten slachtoffers van mensenhandel, net als andere categorieën rechtzoekenden zoals asielzoekers, in een bijzonder kwetsbare situatie. Myria beveelt daarom aan om **het koninklijk besluit van 18 december 2003 over de juridische tweedelijnsbijstand** aan te passen om de slachtoffers van mensenhandel, van wie het statuut aanvankelijk was erkend na de eerste verklaringen voor justitie, tot na afloop van de strafprocedure tegenover de daders in aanmerking te laten komen voor juridische tweedelijnsbijstand. Bovendien moet in de belangrijkste Bureaus voor Juridische Bijstand in het land een lijst beschikbaar zijn van vrijwillige advocaten die gespecialiseerd zijn in bijstand aan slachtoffers van mensenhandel.

Aanbeveling 5: Zorg voor een structurele financiering van de gespecialiseerde opvangcentra zodat ze hun opdracht ten volle kunnen vervullen, met name op het vlak van juridische begeleiding van slachtoffers

De drie gespecialiseerde opvangcentra zijn voor het eerst officieel erkend in 2013, na goedkeuring van het koninklijk besluit van 18 april 2013. Die erkenning is vernieuwd in 2018 met het koninklijk besluit van 22 juni 2018. Artikel 7 van het koninklijk besluit van 2013 bepaalt dat die erkenning geen recht inhoudt op het verkrijgen van subsidies. Hun structurele financiering is voor de centra echter een steeds terugkerende probleem. Rond dit punt, dat al aan bod is gekomen in het nationaal actieplan 2015-2019, heeft de Interdepartementale Coördinatieraad reeds voorstellen geformuleerd. Op een oplossing is het evenwel nog altijd wachten, ondanks de aanbevelingen van internationale evaluatie-instanties zoals GRETA, de expertengroep belast met de opvolging van het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel dat België heeft geratificeerd.

Myria wenst dat deze financiële knoop tijdens de volgende legislatuur definitief wordt ontward.

Aanbeveling 6: Voorkom secundaire victimisatie van slachtoffers door confrontaties tussen slachtoffers van seksuele uitbuiting en hun uitbuiters te vermijden

Confrontaties tussen slachtoffers van seksuele uitbuiting en beklagden worden afgeraden om het risico op secundaire victimisatie te vermijden. Bij slachtoffers van economische uitbuiting is voorzichtigheid geboden en moet bij een confrontatie een advocaat aangesteld worden voor het slachtoffer.

Myria stelt zich vragen over de meerwaarde van confrontaties tussen slachtoffers en beklagden in bepaalde problematische dossiers. Dat is zeker het geval voor slachtoffers van seksuele uitbuiting die getraumatiseerd zijn door negatieve psychologische en fysieke ervaringen en opnieuw als slachtoffer in een proces van secundaire victimisatie dreigen te verzeilen. In de praktijk vormen die confrontatieverzoeken van de beklagde dikwijls geen aanzet tot bijkomende objectieve onderzoeksvragen maar zijn ze eerder een manipulatieve poging van de beklagde om slachtoffers te intimideren of hen verklaringen te laten intrekken of wijzigen. Het is belangrijk dat de onderzoeksrechters dat voldoende beseffen, en zeker niet onmiddellijk dergelijke confrontatieverzoeken inwilligen. Dergelijke confrontaties blijken dikwijls zinloos of zelfs contraproductief voor

het onderzoek. De bijkomende psychische schade voor het slachtoffer is meestal groot. Volgens Myria mogen slachtoffers van seksuele uitbuiting dan ook nooit tot een confrontatie gedwongen worden. De meeste onderzoeksrechters geven in het geval van seksuele uitbuiting tegenwoordig onmiddellijk een negatief antwoord op de vraag tot confrontatie van een advocaat van een beklagde.

Bij economische uitbuiting wordt de vraag tot confrontatie veel meer gesteld. Ook hier is voorzichtigheid geboden omdat er in bepaalde situaties van economische uitbuiting ook een groot trauma door het slachtoffer ervaren kan worden. Slachtoffers moeten ook (kosteloos) een advocaat ter beschikking krijgen die hen over hun rechten informeert en hen bijstaat in het kader van een confrontatie.

Aanbeveling 7: Gebruik de mogelijkheid om verbeurdverklarde vermogensvoordelen toe te wijzen aan de burgerlijke partij om het slachtoffer te vergoeden voor de geleden schade

Bij verbeurdverklaringen die worden uitgesproken betreffende zaken die door de veroordeelde in de plaats zijn gesteld van zaken die toebehoren aan de burgerlijke partij of het equivalent daarvan zijn en aan het slachtoffer werden ontnomen, heeft de rechter de mogelijkheid, op grond van artikel 43*bis*, alinea 3 van het Strafwetboek, om ze toe te wijzen aan het slachtoffer, bij wijze van herstel van de opgelopen schade. Dat principe zou vaker in de praktijk moeten toegepast worden, op z'n minst voor wat de materiële schade betreft.

Aanbeveling 8: Bied alle slachtoffers van mensenhandel een effectieve toegang tot het Bijzonder Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden

Myria vraagt de Commissie voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders om enige openheid aan de dag te leggen bij de interpretatie van het begrip 'opzettelijke gewelddaad' voor slachtoffers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

De verzoeker moet het slachtoffer zijn van een opzettelijke gewelddaad en hierdoor ernstige lichamelijke of psychische schade ondervinden. Noch de voorbereidende werken, noch de wettekst definiëren echter 'gewelddaad'. Die vereiste vormt een groot struikelblok voor slachtoffers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Myria vraagt dat er nagedacht wordt over een

betere definitie of een aanpassing van de wet zodat alle slachtoffers van mensenhandel, een effectieve toegang krijgen tot het Fonds.

Aanbeveling 9: Voer uitgebreide financiële onderzoeken om slachtoffers te kunnen compenseren, om bijkomende objectieve bewijselementen te verzamelen en ook om netwerken te ontmantelen

Hierbij moeten bij aanvang van het onderzoek zoveel mogelijk inbeslagnames plaatsvinden om later effectieve verbeurdverklaringen te bekomen.

Een uitgebreid financieel onderzoek geeft een gedetailleerd beeld van het financieel vermogen van daders van mensenhandel. Bij de aanvang van een dossier mensenhandel moet er onmiddellijk een financieel onderzoek worden opgestart. Zodra de verdachten vermoeden dat er een onderzoek loopt, proberen ze immers hun goederen te verbergen of te verplaatsen, of laten ze hun bedrijf failliet gaan zodat inbeslagname van goederen in een latere fase van de procedure onmogelijk wordt. Daarom is het belangrijk bij de start van een onderzoek zoveel mogelijk goederen in beslag te nemen en hiervoor internationaal samen te werken. Dergelijke inbeslagnames vormen een garantie voor latere effectieve verbeurdverklaringen.

Financiële onderzoeken kunnen zelfs nuttig zijn als het crimineel vermogen van de verdachten al verdwenen is en niet meer in beslag kan genomen worden. Het is een belangrijk instrument om het volledige netwerk in beeld te krijgen en te ontmantelen. Financiële onderzoeken zijn daarnaast een manier om objectieve bewijzen te verzamelen. De rechtbank verwijst in haar gerechtelijke uitspraken geregeld naar de bewijselementen van het financieel onderzoek om de beklagde te veroordelen

Samenvatting: aanbevelingen

	Aanbeveling	Bestemming
2019/12	Maak van mensenhandel opnieuw een prioriteit op het terrein, door de eerstelijnsdiensten het nodige personeel en middelen ter beschikking te stellen	Federale Regering
2019/13	Geef meer bekendheid aan de multidisciplinaire omzendbrief inzake mensenhandel en met name de informatieplicht van de eerstelijnsdiensten	Interdepartementale Coördinatie Cel
2019/14	Bied slachtoffers van mensenhandel snel de bijstand van een advocaat	Gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers
2019/15	Laat slachtoffers van mensenhandel voor juridische tweedelijnsbijstand in aanmerking komen tot aan het einde van de strafprocedure door het koninklijk besluit daarover aan te passen	- Interdepartementale Coördinatie Cel - Minister van justitie
2019/16	Zorg voor een structurele financiering van de gespecialiseerde opvangcentra zodat ze hun opdracht ten volle kunnen vervullen, met name op het vlak van juridische begeleiding van slachtoffers	- Interdepartementale Coördinatie Cel - Federale regering
2019/17	Voorkom secundaire victimisatie van slachtoffers door confrontaties tussen slachtoffers van seksuele uitbuiting en hun uitbuiters te vermijden	Referentiemagistraten mensenhandel en onderzoeksrechters
2019/18	Gebruik de mogelijkheid om verbeurdverkleerde vermogensvoordelen toe te wijzen aan de burgerlijke partij, om het slachtoffer te vergoeden voor de geleden schade	Rechtbanken en Hoven van beroep
2019/19	Bied alle slachtoffers van mensenhandel een effectieve toegang tot het Bijzonder Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden	- Interdepartementale Coördinatie Cel - Minister van Justitie
2019/20	Voer uitgebreide financiële onderzoeken om slachtoffers te kunnen compenseren, om bijkomende objectieve bewijselementen te verzamelen en ook om netwerken te ontmantelen	Magistratuur (openbaar ministerie en onderzoeksrechters)